

Laudáció lancu Laura életművéről

Ha létezik a magyar irodalomban testileg-lelkileg átélt alkotói tevékenység, akkor lancu Laura eddigi életműve bizonyosan az. A szinte unikálisnak számító, öndefiniáló pszichológiai mélységeket feszegető tartalom és az egyéni formavilág ontológiai egységben van a költői, írói egzisztenciával. Nem lehet éles határt húzni a kettő között: a kontúrok összemosódnak. A kettő egy: saját maga írásainak eleven metaforája. Ugyanolyan távol áll tőle a kordivat diktálta mindenféle öncélú nyelvi akrobatizmus, mint az alibitémák semmitmondó köldöknézegetése. Ezt láthatjuk költészetének összetéveszthetetlen formai karakterjegyeiben: a gondolategységek meghökkentő és önkényes sor- és versszakördeléseiben, s az általa választott prózai témák lírai hangvételében is.

lancu Laura 1978-ban született a moldvai Magyarfaluban. Költő, író, néprajztudós, a lélek és a szellem embere. Középfelsőiskolai tanulmányait Csíkszeredán végezte, majd Budapestre került, ott óvodapedagógiai, politológiai és teológiai diplomát szerzett. Saját bevallása szerint azonban néprajzi irányban a legelkötelezettebb, amit egy Szegeden megszerzett diploma és egy pécsi etnográfusi doktorátus is bizonyít.

Verseskötetek (*Pár csángó szó*, 2004; *Karmából kihullajt*, 2007; *Névtelen nap*, 2009; *Kinek a semmi a mindene*, 2012), néprajzi gyűjtések, tanulmányok (*Johófiú Jankó*, 2002; *Magyarfalusi emlékek*, 2005; *Az aranyréce*, 2005; *Jeles napok, ünnepi szokások a moldvai Magyarfaluban*, 2011) és prózai munkák (*Életfogytiglan*, 2009; *Szeretföld*, 2011), színművek (*Petrás Incze János*, 2013) adják ennek a még az elején járó, mégis markánsan egyedi életműnek a sokszínűségét.

Mindezek nélkül értelmezhetetlen a „lancu Laura-jelenség”, s a hozzá kapcsolódó rendhagyó, személyes vívódásokból és bizonytalansá-

gokból építkező alkotói tevékenység. Az általa kreált világ csak ezen keresztül tapintható, benső jelentéstartalmainak igazi mélysége csak ennek ismeretében fedezhető fel.

Költői, írói identitását az elhagyatottság érzéséből fakadó kétségbeesett számonkérés és a hittel átítatott reménybe való konok kapaszkodás között feszülő és feloldhatatlannak tűnő ambivalencia definiálja. Kérdéseket tesz fel, de nem vár válaszokat. Éhezi a megértést, de közben magából ad. lancu Laura költészete hiányköltészet, prózája nem az elvesztett világ utáni fájdalom, hanem a soha el nem nyert megnyugvást éhező alkotó segélykiáltása. A benne formálódó hiányokból táplálkozik, de úgy, hogy közben egy hajszálnyival sem lesz kevesebb.

Mágikus fegyvere a nyelv, amelyben nem deklaráltan, mégis teljes természetességgel ötvözi az archaikus népi imádságok, kiveszőben lévő csángó népdalok nyelvezetét saját szimbólumrendszerével. Ettől válik utánozhatatlanná és enigmatikussá minden sora, s ettől érezzük úgy, hogy írásait olvasva valamilyen eddig ismeretlen dimenzióba tévedtünk.

S máris ott vagyunk lancu Laura legújabb, 2013-as „vállalkozásánál”, a *Petrás Incze János* életét feldolgozó színműnél. Történelem vagy költői vízió? Valóság vagy a moldvai magyarság legkeletibb szegletéből, Magyarfaluból származó s népéért aggódó költő tragikus segélykiáltása ez a különös, imádságos kötet?

Ha hivatalos ismertetőt kellene írunk, akkor azt mondanánk, hogy a könyv tisztelgés a kétszáz esztendővel ezelőtt született és a moldvai magyarok megmaradásáért nagy szolgálatot teljesítő moldvai magyar katolikus pap, minorita szerzetes, Petrás Incze János előtt, aki több mint negyven éven át a moldvai Klézse plébánosa volt.

Ha csak ennyiről volna szó, akkor is fejet kellene hajtanunk lancu Laura drámai alkotása fölött, mert feltáratlan terepen, igen kevés információ alapján kellett megrajzolnia „a’ Magyar Nemzetnek utolcsepp vérig háládatos fija” szomorú életét. Kiváló érzéssel, beleélő készséggel, nem kevés írói intuícióval és a származás adta nyelvi, kulturális azonosulás természetességével festette meg azt a moldvai magyarság számára történelmileg tragikus eseménysort, amelynek eredményeképpen a születőben lévő román állam nacionalista politikája fokozatosan ellehetetlenítette a távolra szakadt nép kulturális, nyelvi túlélésének lehetőségeit. Halász Péter a kötethez írt utószavában a következőképpen látta ezt: „...már alakulóban volt Jászvásáron a »román katolikus« püspökség, amelynek első, olaszhonból küldött vezetője azzal kezdte »szolgálatát«, hogy betiltotta az »uralma« alatt álló katolikus templomokban és gyülekezetekben a magyar nyelvű igehirdetést és a szentségek anyanyelven történő kiszolgálását. Ez volt ugyanis az ára annak, hogy a nemzeti és vallási elfogultság jegyében született nacionalista román állam hozzájáruljon a moldvai római katolikus püspökség felállításához és működéséhez.” Erre utal az a kiválóan megszerkesztett párbeszéd is, amelyet a szerző a mű befejezéséhez közeledve Pest-Budára, a Szent László Társulat egyik ülésére helyezett. Szmrecsányi Pálnak, a Társulat elnökének szavain nemcsak Károly pap és Fülöp Jákó pap botránkozik meg, hanem mi is: „Azt mondják tehát, hogy ha Moldvában a magyar nyelv megszűnik, vele együtt a római hit is megszűnik? Hát senki nem vet számot azzal, hogy oláh nemzetiségű katolikus egyház is létrehozható éppen itt, s hogy mindez éppen Róma érdeke?”

Így hát Petrás Incze János szolgálata, amelyet a moldvai magyarság nemzeti identitásának megerősítéséért végzett, mind az egyház, mind a román állam szemében túske volt. Így nyilatkozik a mű 3. jelenetében Petrás előljárója, az apát: „A haza iránt viselt forró szerelmét szertefosztatni nincsen jogom, de azt álmában se feledje, hogy a római egyházra esküdtött fel, mely mindeneknél felettébb való!” Az elmondottakból azonban úgy tűnik, hogy Petrás erről mintha mégis megfeledkezett volna. S egyházi oldalról ugyancsak figyelemztetések és ellenségeskedések érik, a román

állami gépezet oldaláról azonban tettlegességig fajulnak az események. Tevékenysége miatt erről az oldalról folyamatos támadások érték, állandó megfélemlítések közepette élt. Többször kirabolták és bántalmazták, aminek eredményeképpen 1886-ban belehalt a támadói által okozott sérülésekbe.

A szerző a klézsei segédkántorral mondatja ki saját erkölcsi állásfoglalását Petrás egy életen át tartó tevékenységével kapcsolatosan: „Nem minden vétek, ami tilos.” Ezt bizonyítja az a tény is, hogy a tiltás és üldöztetés ellenére Petrás emléke mindvégig fennmaradt a moldvai magyarság körében. Mert Petrás több volt mint falusi plébános, aki szembeszállt a hivatalos rendeletekkel, s aki a térségben szinte utolsóként anyanyelven szolgálta híveit. A templomi szolgálat mellett mintegy négy évtizeden keresztül elsőként gyűjtötte a moldvai magyarság népdalkincsét. Rokonföldi álnéven folyamatosan publikálta a Budapesten megjelenő Magyar Nyelvőrben népének hagyományait, szokásait, babonáit, tájszavait, helyneveit. Kapcsolatot ápolt a korabeli Magyar Tudományos Akadémia egyik befolyásos tagjával, Döbrentei Gáborral, a Szent László Társulattal, s lehetőség szerint úgy működött a térségben, mint valami művelődéstörténeti „rendező pályaudvar”: segítette, irányította és gazdagította az elárvult nép gyermekeit és az őket felkereső anyaországi magyarokat. Pedig, ahogy maga Petrás mondja a Borszék fejezetben: „...az idő cseppet sem kedvez a merész gondolatoknak. Híd egy se, sorompó pedig igen sok...” Jó néhány oldallal később azonban még ennél is kilátástalanabbnak látja a dolgokat: „Bűnös, fekete óráimban magam is egészen megtántorodok, Mihály, s olyasfélétek bátorkodom gondolni, hogy maga az Úristen is tanácstalan e népet illetően!” Döbbenetes sorok, s cseppet sem vagyunk biztosak abban, hogy ezt Petrás és nem maga a szerző mondja. Lancu Laura soraiból a fájdalom mitológiája bontakozik ki a szemünk előtt.

Ez is mutatja, hogy a Magyar Napló Kiadónál 2013-ban megjelent kemény borítós, alig százoldalas kötet messze több mint történelmi emlékezés, és több mint a népéhez hű költő tisztelgése kultúramentő elődje előtt. Lancu Laura színműve megrázó dráma, dramaturgiailag kiválóan megszerkesztett költői vízió, amelyben egymásra ve-

tülnek az idősíkok. A múlt és a jelen problémáit egyazon szűrőn át láttatja a szerző, s néha olyan érzésünk van, mintha ez a kétszáz évnyi távolság eltűnt volna, mintha a problémák és az eszközök ugyanazok lennének egykoron és napjainkban.

A mű, amely 1834 és 1886 között játszódik, Egertől Pusztinán, Borszéken át Klézséig ível, ami nem pusztán kronológiai és geográfiai előrejutást jelent, hanem Petrás Incze János népe iránti elköteleződésének egyre mélyülő ívét is meghúzza. Érzésünk szerint, ahogy fentebb már utaltunk rá, lancu Laura könyve főszereplőjével mondatja ki azokat a költői víziókat, amelyeket paradox módon ez a nem kitálat személy akár a valóságban is mondhatott volna. Szerző és főszereplő ezzel mintegy azonosulnak egymással. A 4. jelenetbéli szolga szavait kifordítva, állíthatjuk, hogy lancu Laura tolla vagy beszéde egyetlen mondat erejéig sem „sántít”, amikor ezt a szerepazonosulást alkalmazza. Hisszük, sőt bizonyos értelemben tudni véljük, hogy szerző és főszereplője közt olyan imádságos kapocs feszül kétszáz évnyi távolságból is, amely ezt az azonosulást lehetővé teszi. Más szavakkal mondva: ezt a művet így senki más nem írhatta volna meg, csak lancu Laura. Úgy érezzük, hogy a költő ez idáig végzett ilyen irányú tudományos és szépirodalmi munkásságán keresztül egyenes út vezetett Petrás Incze János megrázóan hiteles megidézéséig.

Különösen jól illeszkedik a szövegkorpusz szűzséjéhez az a népdal, amelyet a néprajzos műveltségű szerző a Petrás által gyűjtött dalok közül fontosnak gondolt beválogatni a kötetbe. „Szentül napom szép ragyogva, / Marad szüvem szomorogva. / Egész napom úgy telik el, / Mikép feljő, úgy halad el.” Erre és az egész kötet hangulatára kiválóan rímel a borítón található fotó (készítője Máté Gábor, a kötet szerzőjének férje – a szerk.), amely egy olyan baranyai út menti fészületet ábrázol, ahol a Krisztus testének csak a nyoma, mélyedése maradt meg, a korpusznak lába kelt. A kereszt tövében Mária néz fel az

üres fészületre, amely puritán egyszerűségében drámai módon mesél a moldvai magyarság történetének szomorú elhagyatottságáról. Mennyi fájdalom fagyott itt a realista kőbe! A már íráshoz is gyenge, nagybeteg Petrás Incze János által diktált levél szavai pedig már csak megerősítik ezt a szomorú jövőt – lancu Laura idősíkjába váltva: a szomorú jelent. „Az ínség itt oly nagy, hogy kevés embernek jut mindennap málé... Hol keressek segedelmet szükségemben, nem tudom... Nem akarom kegyes szívét segélyért felkérni, csak jobban esik, ha elpanaszolhatom szomorú állásomat... Nagyon fáj nekem, hogy öregségemre ily csúffá tettek a gonosztevők... Kirablásom után nagy éhségben szenvedek... Nincs mit mondjak... Hát, hogy nyomorult vagyok azt tiszta lélekkel mondhatom. Keserű benem a lélek, mire jutottam öregségemre, bárcsak kimúlásom lenne boldogabb nyomorúságos életmenél... Nem is említem, mily sanyarú télben betegeskedni kellő öltöny nélkül, mitől megfosztottak a gonoszok... Mégis, legyen áldott a jó Isten, kiért éltem és szenvedtem e honban hit- és nemzetrokonaimért... Hitvány írásomat mentse ki nyavalygó sorsom... Csak Isten tudhatja, mi koholtatik ellenem... Tele töltötték lelkemet ezerféle rettentő képzavarokkal, miktől eddig csakugyan nem reszketek... De a baj, hatalmasodni látszik...”

Összegzőképpen elmondhatjuk, hogy lancu Laura ezzel a művével mindörökre bizonyította, hogy nemcsak a költészet terepén, hanem a történelmi próza, a dráma területén is járatosan mozog, otthonos. S ez az otthonosság nem jelképes értelemben értendő, hanem a szó legszorosabb értelmében: lancu Laura nem pusztán szerzője írásainak, hanem szereplője, elszenvetője is. Ez teszi műveit reálissá, önnön magát pedig hitelessé. S ez olyan egyedülálló és megőrzendő kincs a mai magyar irodalomban, amelyre mindannyiunk felelőssége odafigyelni, vigyázni.

Magyar Művészeti Akadémia, 2014. június 6.